

Prílohy

Príloha č. 1 - Rozhovor s Petrom Vittekom

Peter Vittek je členom o.z. Utópia, koordinátor Participatívneho rozpočtu v Bratislave.

Rozhovor sa uskutočnil 8. novembra 2012 v Bratislave.

Čo bolo na začiatku projektu PR v Bratislave?

Skúmali sme už predtým sociálne zmeny a možnosti čiastočnej reformy inštitúcií, aby začali lepšie fungovať. Vychádzali sme z našich filozofických postojov, keďže ja a Peter Nedorosčík sme filozofi, pracovali sme v novinách (týždenník Slovo) a sledovali sme sociálne pohyby po svete. Tak vznikla aj Utópia. Keď zaniklo Slovo, tak sme chceli spustiť projekt, ktorý bude nielen prinášať informácie o veciach, ale aj niečo realizovať. Na začiatku bol záujem o vzťahy v spoločnosti posilnený štúdiom sociálnej filozofie a záujmom o svet a pohyby, ktoré sú v ňom.

Prečo Bratislava?

Nám to prišlo úplne prirodzená, lebo sme všetci Bratislavčania – či už rodení, alebo tu už žijeme tak dlho, že sme ako Bratislavčania. Keby bol niekde inde záujem, tak by sme to možno robili niekde inde. Spomínal som, že sa niečo podobné deje v Ružomberku. A to je podľa nás najlepšie, keď sa nájde človek, má známych, ktorí by chceli veci meniť vo svojom meste. V Ružomberku by už mal fungovať pilotný projekt.

Ako prebiehali prípravy pilotného projektu PR?

Vznikli sme ako občianske združenie a participatívny rozpočet bol jedným z projektov, ktoré sme chceli robiť. A stalo sa aj to, že v Bratislave bolo akurát pred komunálnymi voľbami (rok 2010). Tým pádom sme využili príležitosť – vedeli sme, akí sú silní kandidáti, kto má akú šancu a tak sme sa s nimi kontaktovali, rozprávali sme sa s nimi o tom na verejných stretnutiach a tak si to niektorí osvojili. Ftáčnik si to osvojil a aj Budaj. Teda jedni z najsilnejších kandidátov. S touto témou sme začali v máji 2010, spustili sme web a informačnú kampaň. A vtedy sme spustili aj projekt Porto Alegre, čo bolo prvé mesto, kde bol participatívny rozpočet. Na základe toho sa objavili prvé konkrétnejšie texty o PR v tomto prostredí. Vtedy sme o tom začali tak systematicky informovať. Ako sme začali prinášať informácie, začali sme sa aj stretávať s ľuďmi aktívnymi v Bratislave, rôznymi aktivistickými skupinami. Ako napríklad Bratislava Otvorene¹. Všetkých ľudí – známych v rámci bratislavského aktivizmu - sme pooslovovali. A ešte aj ľudí z akademického prostredia, ktorí majú dosah na ďalších ľudí. Tak sa nám podarilo vytvoriť celkom silný tlak, pre voľbami sme teda už neboli sami, ktorí sme niečo také chceli, ale stáli s nami aj iní ľudia. Konkrétne na niektorých stretnutiach Ftáčnika sa ukázalo, že nielen my, ale aj iní ľudia. Na jednom z posledných stretnutí volebného tímu to dokonca prijal do svojho programu. Stratégia bola

¹ Skupina zameraná na ekológiu voľné pokračovanie iniciatívy Bratislava Nahlas, ktorá fungovala pred rokom 1989.

nájsť aktivistov a nájsť politický priestor, ktorý by sme mohli využiť. A tá predvolebná kampaň nám v tom vlastne pomohla.

Ako k tomu pristupuje Mestské zastupiteľstvo (MsZ), keď je primátor tomuto projektu naklonený?

S MsZ nemáme dobre rozpracovanú stratégiu spolupráce, pretože s niektorými ľuďmi sme na začiatku tak intenzívne nekomunikovali. Sú tam nejakí ľudia zo Zmeny zdola, tí nás poznajú a na niečom aj spolupracovali. Ftáčnik a jeho ľudia by mali mať aj oficiálnu podporu SMER-SD, ale doteraz sme sa o tom jasnejšie nebavili. To všetko nás určite čaká, dostali sme sa do fázy, kedy budeme potrebovať intenzívnejšiu podporu MsZ. Kvôli tomu, aby sa ten proces rozbehol lepšie. Teraz podľa mňa beží na nízke obrátky. Musíme konečne vylobovať veľkú sumu pre PR - pre tých ľudí, ktorí sa toho zúčastňujú.

Koľko financií ste mali pridelených doteraz?

Pilotný projekt v roku 2010 mal ukázať, ako by to malo fungovať a byť aj argumentom pre MsZ, aby ho schválili ako nejaký proces. Naň sme dostali od Ftáčnika 15 000€, čo je hrozne malá suma. Do toho prvého ročníka, ktorý sa skončil, až v tomto roku sme chceli aspoň 100 000€, na občianske aktivity, aby sa občania mohli rozhodnúť, ale MsZ jednohlasne schválilo výsledok pilotného projektu, ten mechanizmus bol ohodnotený ako v poriadku, ale zároveň sa nechceli pred nami dohadovať na sume. Ftáčnikov návrh bol tých 100 000€, ale nebol schválený. Nakoniec schválili 30 000€. Čo je na participatívny rozpočet smiešne. V niektorých mestách sa rozhoduje aspoň o 1%. Mestský rozpočet je 200 mil.€. Nie sme z toho úplne najšťastnejší, ale robíme, čo vieme. Môj názor je, že chýba politická vôľa. Sú ľudia v MsZ, ktorí s tým súhlasia, ale iným sa to proste nepáči. Niektorí ľudia jednoducho nemajú záujem pustiť svoju moc nad peniazmi z rúk, jednoducho nechcú intenzívnejšiu občiansku participáciu. Jasné, že by sa museli vzdať časti svojej moci, ale keby vyčlenili jedno percento rozpočtu... Pravdepodobne sa im to nepozdávalo.

Stretávate sa s inými skupinami, ktoré robia PR v Európe?

Zatiaľ nie, ale spolupracujeme s ľuďmi, ktorí cestovali po Latinskej Amerike a Európe a zaoberajú sa PR profesionálne, aj o tom prednášajú. Máme napríklad dobrú spoluprácu s Viedňou, a tam od nás tiež chceli, či by sme to časom neurobili aj tam, ide o Stranu zelených. Napríklad Joachim Becker. Majú tam aj Latinsko-americký inštitút a tam sa PR intenzívne zaoberajú. V Čechách spolupracujeme s ľuďmi, ktorí sa zaoberajú participáciou vo všeobecnosti a rozvojovou pomocou, ako Tomáš Tožička.

Niektorí ľudia u nás mali tiež nápad, aby si občania cvične mohli rozdeliť rozpočet, ale z môjho pohľadu tomu chýba ten edukačný rozmer, že ľudia preniknú do toho, ako sa mestské financie reálne spravujú. My sa snažíme pristupovať k tomu tak, aby sa ľudia naozaj intenzívne začali zaujímať o to, ako sú spravované mestské financie. Preto sme tento rok robili verejné fórum o mestskom rozpočte, kde bol jeden zástupca mesta, poradca primátora a ten prezentoval štruktúru mestského rozpočtu – aké prostriedky sú dlhodobo viazané, aká časť sa dá meniť, atď. Je dôležité, aby ľudia predtým, ako sa rozhodnú, poznali tú štruktúru.

Lebo keby sa rozhodovali každý rok len podľa svojej vôle, bez ohľadu na kontinuitu v nejakých veciach, tak by vznikol chaos, ktorý by ťažko niekomu pomohol.

Ako by ste tak priamo opísali priebeh procesu? Kedy sa začína a aké sú fázy?

Ten proces je navrhnutý na celý rok. A jeho koniec je viazaný na čas, kedy je možné pridať posledné zmeny od občanov do mestského rozpočtu. Aby boli zapracované do procesu schvaľovania rozpočtu na ďalší rok. To znamená, že to musí byť zhruba v polovici novembra, vtedy sa celý proces musí skončiť. To je najdôležitejší moment, od ktorého sa treba odraziť pri sledovaní celého procesu. Proces sa začína každý rok nanovo, v januári. Má rôzne fázy – niektoré sú viac, iné menej otvorené. My chceme pracovať s komunitnou štruktúrou v rámci rozpočtu, základnou jednotkou, v ktorej prebieha najviac tvorby a diskusií je komunita. Lokálna alebo tematická. V priebehu celého roka sa stretávajú hlavne komunity. V nich sa zhromažďujú najaktívnejší ľudia, ktorí tomu venujú najviac času. A to je teda najvyššia forma participácie. Na začiatku tieto komunity pripravujú verejné fóra, približne na jar. Komunity takisto diskutujú o tom, čo sa udialo minulý rok, prehodnocujú a vyhodnocujú. Cieľom verejných fór je zapojiť do participácie omnoho viac Bratislavčanov takých, ktorí sa nechcú zapojiť úplne intenzívne, ide o jednorázovú formu participácie, alebo ide aj o to získať pre komunity nových členov. Zapojiť sa teda môžu aj ľudia, ktorí nemajú dosť času. Verejné fóra prebiehajú na jar a zbierajú sa na nich podnety od Bratislavčanov – kritické pripomienky, návrhy na využitie mestských peňazí a návrhy na projekty. Tieto projekty môžu byť dvoch typov – projekty realizované samotnými občanmi cez komunity a za druhé sú to zadania pre mesto. Niečo, čo sa predloží zastupiteľstvu ako zákazka od občanov a oni to realizujú.

Koľko prebehlo Verejných fór na jar 2012?

Ony prebiehajú vlastne až teraz, lebo predtým sme proces nezačali vtedy, kedy sme mali. Takže sme vo fáze zladžovania nášho prebiehajúceho procesu s plánmi. Všetko sa posunulo aj tým, že voľby neboli v januári, začalo sa po voľbách, teda neskôr. Od budúceho roku (2013) by to už malo bežať riadne aj v týchto medziach. Nám zatiaľ prebehol pilotný projekt, ktorý trval pol roka a prvý ročník, ktorý trval tiež pol roka. Takže naozaj musíme ešte doladiť situáciu tak, aby ten proces prebiehal celý rok – od januára do novembra.

Koľko je teda aktuálne participatívnych komunít? A koľko z toho lokálnych?

Čo sa týka lokálnych, našli sa ľudia, ktorí to chceli vo svojich mestských častiach rozbehnúť, ale málokto sa k tomu úplne dokopal. Máme záujem z Petržalky, čo je relatívne silná skupina, len sa ešte úplne nerozhýbala a verejné fóra zatiaľ nerobí. Záujem bol aj v Novom meste, kde sme urobili verejné fórum, začala tam aj vznikať lokálna komunita, ale je podľa mňa veľmi malá. Nemyslím, že zatiaľ môže byť relevantná pri rozhodovaní. Ale sú tam ľudia, ktorí začínajú pracovať a zaťahovať do spolupráce ďalších. Na základe pilotného projektu sme urobili verejné fórum v Trnávke, kde bude aj ďalšie verejné fórum. S miestnymi komunitami je to o čosi zložitejšie, skôr sa nám podarilo naštartovať tematické. Miestne komunity sa utvárajú lepšie, keď ľudia majú pred očami nejaký konkrétny projekt. V Trnávke ľudia, ktorí sa zapojili, pripravili projekt oživenia starého kina, ktoré tam niekoľko rokov stojí a nič sa nedeje. Súčasťou toho bude aj zapojenie občanov do hľadania podoby tohto miesta. Tak

vznikol projekt Kultúrneho a komunitného centra Zora. Nebude to už kino. A vyzerá to tak, že ľudia zapojení do tohto by vytvorili aj miestnu komunitu Trnávka.

Inak máme tematické komunity, tých je šesť s tým, že nie všetky pracujú stále a rovnako intenzívne. Najlepšie fungujú skupiny Seniori, Mládež, Zelené mesto a Open Data. Potom máme ešte Kultúru, ktorej to občas ide lepšie a občas horšie. A posledná je Doprava, v ktorej spolupracujeme s Cyklokoalíciou, kde je tiež spolupráca občas lepšia a občas horšia. Tento týždeň budú verejné fóra Open Data a Zelené mesto.

To je teda prvý krok, kedy je všetko otvorené verejnosti. Tak intenzívne, aby sa ľudia stretli s tými, ktorí to robia, aj s nami. Potom prebieha ten proces tak, že až do leta sa komunity stretávajú a spracovávajú návrhy od občanov. Samozrejme, sú aj iné spôsoby podávania podnetov. Na verejnom fóre je možné zapojiť sa s menšou intenzitou, nie je to pravidelná práca v komunite. Okrem toho je ešte Burza nápadov, čo je anketa, ktorú môže každý vyplniť a my ju potom spracovávame ako podnety od občanov. Druhá vec je internetová, elektronická participácia, ktorá funguje dvomi spôsobmi. Jedna je burza nápadov, ktorá je elektronická, a potom možnosť zapojiť sa do diskusií komunit ku všetkému. K vytváraniu projektov, k stretnutiam komunit. Podľa princípu Open Data je všetko online. Prebehne stretnutie, spraví sa zápisnica a zverejní sa. Je tam úplne všetko, čo sa deje vo vnútri. Lebo chceme byť transparentní najviac ako to ide. Komunita potom na základe podnetov spracuje 3 formy výstupov, o ktorých som hovoril, - priority, zadania pre mesto, projekty realizované samotnými občanmi. Až do leta prebieha proces spracovávania, na konci leta prebehne prvé verejné zvažovanie. V rámci verejného zvažovania by sa malo prísť ku konsenzu, čo je pre tú komunitu najlepšie. Pracuje sa tam s roztriedenými podnetmi, určujú sa ich priority. Určí sa ich poradie tým, že sa ľudia o nich bavia. Takisto to je aj s návrhmi projektov.

Má každá participatívna komunita verejné zvažovanie samostatne?

Doteraz to tak nebolo, ale v budúcnosti by to tak malo byť. Celý proces je vo vývoji. Všetci mali doteraz spoločné jedno verejné zvažovanie. Nebolo ani toľko projektov, ani proces nebol natoľko zložitý, nezúčastnilo sa ho toľko ľudí. Ak sa zapojí viac ľudí, verejné zvažovanie bude musieť byť dvojkolové. V komunitách a potom s verejnosťou. Kde by boli zástupcovia komunit a prezentovali by to, čím ich vlastne tá komunita poverila. Záverečné verejné zvažovanie má byť procesom, kde sa spracujú všetky podnety a materiál pre mestské zastupiteľstvo.

Zastupiteľstvo od nás dostane materiál, kde je napísané – na akých prioritách sa dohodli občania v rámci participatívneho rozpočtu, aké máme zadania pre mesto a ktoré projekty chcú ľudia organizovať sami. Všetky tieto veci sú zoradené podľa toho, akú prioritu im ľudia určili.

Poslanci tento rok dostanú tento materiál prvýkrát a teda nevieme, ako na to reagujú. Budeme to vedieť v novembri. Nás teraz čaká strašne veľa lobovania v zastupiteľstve a ešte dozbievame ankety. Ešte som zabudol na jeden spôsob participácie – a to je ten najnižší – úplne na záver sa dajú všetky veci na internet (priority, zadania aj projekty) a ľudia môžu jedným kliknutím na internete zahlasovať. To je tá najjednoduchšia forma participácie.

Takže vaše závery nie sú nijak pre mesto záväzné?

Mesto sa vyslovilo, že ten proces je v poriadku. Uznesenie, ktoré schválili znie, že participatívny rozpočet je spôsob, akým sa môžu rozdeľovať peniaze z mestského rozpočtu. Ale nie je tam určená suma. Suma bude permanentne vyjednávaná. Evidentne to bude permanentný lobing.

A kto tvorí Koordinačnú radu celého PR?

Tá ešte nefunguje, zatiaľ je to o.z. Utopia. Ide o to, že my musíme tie procesy prebehnúť aspoň ešte raz, aby boli také, ako majú byť. Normálne musia ľudia zo všetkých komunít nominovať svojich ľudí do Koordinačnej rady. Ale ešte to nie je v takej fáze, aby ten proces fungoval bez nášho intenzívneho zasahovania. Moja predstava je, že do roka by som aj rád z toho vystúpil. Mňa osobne tá koordinácia samotná až tak nezaujíma. Chcel by som robiť nejaké projekty pre mesto, zasahovať do fungovania komunity, ale tým, že sme ako Utopia v tejto chvíli Koordinačná rada, dali sme si záväzok, že v tejto fáze nebudeme do procesu vstupovať ako občania. Kvôli tomu, aby nás nikto nemohol z niečoho obviňovať. Ja teraz nemôžem robiť projekty, ktoré by ma zaujímali. Samozrejme, rozprávam sa s ľuďmi, tým ich nejak ovplyvňujem, ale nemôžem sa zapojiť priamo. To by som robil radšej. Ja by som sa zapojil do Zeleného mesta.

Ako ste komunikovali participatívne rozpočtovanie s verejnosťou a médiami?

Robili sme všetko pre to, aby sa tie informácie čo najviac rozšírili. Samozrejme, jedna vec je internet a internetové možnosti. Vytvorili sme pre mesto stránku pr.bratislava.sk, kde sú všetky informácie o participatívnom rozpočtovaní, tom čo sa deje a slúži aj stratégii Open Data. Druhá vec je mesto, na naše požiadanie poskytovalo informácie o participatívnom rozpočte na svojom webe. Tretia vec, robili sme tlačové konferencie, na ktoré sme pozývali médiá, ale výstupy boli len v lokálnych. Celoštátne to nikdy akosi nezaujíma. Robili sme potom ešte veľa verejných vzdelávaní a workshopov. V Primaciálnom paláci sme mali sériu prednášok o tom, čo je to participatívny rozpočet. Urobili sme z toho aj videomanuál a všetko je na našej a mestskej stránke, má to popisovať celý proces. Štruktúra bola taká, že sa hovorilo o filozofických východiskách, procese, elektronickej participácii, o tom, čo je to verejné zvažovanie, príklady úspešnej participácie. Takže všetko možné. Tlačové správy sa snažíme vydávať permanentne, ale naozaj výstupy boli len v lokálnych médiách ako TV BA, lokálnej televízii a bratislava.sme.sk, teda iba na internete. Vždy sú na našej a mestskej stránke, plus niektoré tlačové agentúry. Niektoré to dali von. Tlačové správy sa týkajú začiatku procesu, výsledku procesu alebo verejného vzdelávania, ktoré sme robili.

Ako sa vo vašich návrhoch a plánoch odzrkadľuje kategória verejnej kontroly?

V práci skupiny Open Data. Predstava je samozrejme nielen tá, že by sme rozhodovali len o tých peniazoch, ktoré nám Mestské zastupiteľstvo vyčlení, a tento proces by bol úplne transparentný, ale že by sme donútili aj mesto, aby tie financie, ktoré nie sú používané v rámci participatívneho rozpočtu, mohli občania kontrolovať. Naša predstava je taká, že Open Data sa nebude používať len na participatívny rozpočet, ale na celý mestský rozpočet. O tom sa

snažíme rokovať. Aj keby teda občania nerozhodovali o celom rozpočte, tak by sme hrozne chceli, aby ľudia z komunít boli zástupcami občanov, ktorí sú napojení priamo na mestských úradníkov a časti magistrátu, ktoré rozhodujú o nejakej časti rozpočtu. A takto ich kontrolovali. To by sme hrozne chceli. Jeden z princípov Open Data je zverejňovať informácie v momente vzniku, čo sa v súčasnej povinnosti samospráv zverejňovať zmluvy nedeje. V momente vzniku je možné do tých vecí zasahovať. Hnutie Open Data je medzinárodné, my sme doňho zapojení. Chalani, ktorí s nami na tom spolupracujú, sa to snažia presadiť na celoštátnej úrovni. Je to skupina tridsiatich ľudí, ktorí s inými organizáciami ako Spoločnosť pre otvorené informačné technológie a Alianciou Fair-Play, pracujú na tom, aby sa čo najviac vecí zverejňovalo na internete v momente vzniku, vo chvíli, keď to je zaujímavé pre občanov. Na mestskej úrovni to chceme my. Kontrolný potenciál by bol väčší – keby všetky informácie boli zverejnené a vždy sa môže každý zapojiť. To máme uvedené v každej pozvánke. Ktokoľvek má záujem môže prísť a zistiť, o čom sa tam bavíme. Absolútna otvorenosť procesu, za zatvorenými dverami sa nič nerozhodne.

V participatívnom rozpočte sa nič nedeje za zatvorenými dverami, v mestskej politike je to inak. My sme ešte nedokázali vyvinúť taký tlak v porovnaní s investormi a politikmi. Nemáme tú silu, občianska spoločnosť na Slovensku je veľmi slabá, stále si to myslím.

Čo by sa muselo stať, aby bola silnejšia?

Možností je viac. Určite by mali byť ľudia aktívnejší, jedna z možností je zapojiť sa do participatívneho rozpočtu. O tom máme predsa strašne veľa dôkazov zo sveta. Ako to naozaj zmenilo vzťahy v meste, podarilo sa znížiť korupciu. Podarilo sa to v Latinskej Amerike, v Afrike, kde je korupcia ešte väčšia ako teraz u nás.

Ako hodnotíte v rámci Utopie doterajší stav participatívneho rozpočtu? Vyhodnocujete si to pre seba? Funguje efektívne alebo má výraznejšie medzery?

Myslím, že by mohol fungovať lepšie. Do istej miery je to tak, že sme stále na začiatku. Podľa mojich informácií sa takáto aktivita v iných veľkých mestách neodohráva bez podpory nejakej politickej strany. My sme naozaj začali ako občianska aktivita, bez podpory politickej strany. A ani si nemyslím, že je možné ju na Slovensku získať. Nie sú podľa mňa pripravené na občiansku participáciu. Tým pádom je ťažké ako občianski aktivisti s nejakými smiešnymi prostriedkami rozháňať poriadnu kampaň. A mesto to nerobí, hoci sme sa ich snažili o tom presvedčiť. Zhora o to nie je záujem.

Ja hovorím ľudom, že nemôžu byť takí nadšení. Je to stále na začiatku. Pýtala si sa na tie čísla, tak sú také, že v pilotnom projekte bolo zapojených približne 200 ľudí, v prvom ročníku viac – pustili sme totiž aj slabšie formy participácie. V anonymnom hlasovaní bolo odovzdaných 680 hlasov, z čoho sa nedá vyťažiť informácia, koľko to bolo ľudí. Tak, ako je to pri každom hlasovaní, preto má aj najmenšiu váhu. Plus do procesu bolo zahrnutých v komunitách a intenzívne v nich pracuje plus mínus 60 ľudí a na verejných fórach, na veľkých bolo 50 - 60 ľudí, v Zore sme mali lokálne fórum, kde bolo 40 ľudí, mali sme prezentáciu projektov, kam prišli 60. Keďže fór bolo tak veľa, tak sú to stovky. Nemám to znanalyzované tak, aby som vedel presne povedať. Na verejných fórach je to medzi 30 až 60

zúčastnených ľudí. Čo podľa mňa nie je až také dobré, ale nie je to nula. Plus ešte verejná anketa priniesla 200 podnetov, ktoré zbierali dobrovoľníci pri iných našich akciách. Na verejných fórach sa ale nedá vyčíslieť počet prijatých podnetov, lebo už vtedy sa nejak spracovávajú.

Máte spätnú väzbu, reakcie aj „priemerných“ občanov, ktorí sa nie sú tými najaktívnejšími v komunitách? Ako na to reagujú?

Je to rôznorodé. Od úplne pozitívnych – „je super, že tu niekto niečo robí“, sú to zaujímavé projekty a niektoré už vyrástli s participatívnym rozpočtom ako Zelená hliadka. Tvrdia, že je to dobrý nápad a treba do toho ísť. Kopa ľudí je zase skeptická, neveria ničomu. Rozdelím to na dve časti – jedna je všeobecný prístup k politike ako takej, absolútna strata dôvery a z nej plynúca rezignácia, že sa s týmto systémom nič nedá robiť a buď sa rozsype sám alebo sa niečo stane a nikdy nebude fungovať. To je tá všeobecná, apatická či k totálnemu apatii vedúca skúsenosť. Druhá a konkrétnejšia je, že v konečnom dôsledku všetko aj tak závisí od mestského zastupiteľstva. Teda tým pádom prečo by som sa zapájal, keď to oni aj tak neschvália. Majú pravdu, ale dá sa argumentovať skúsenosťami zo zahraničia a jednoduchou matematikou. Na jednej strane sa dá ukázať, že tam, kde to pomerne dobre fungovalo, dostali sa do zastupiteľstva ľudia z participatívneho rozpočtu a ľudia ich volili hlavne preto, že chceli podporovať občiansku participáciu v meste. Druhá je jednoduchšia, že keď tých participujúcich bude veľa, bude na nich jednoducho záležať. Takže každý, kto sa bude chcieť dostať do zastupiteľstva si dá dobrý pozor na to, čo hovorí. Legislatívne to ukotviť... Neviem si predstaviť, že by momentálne v Slovenskej republike niekto mal silu to presadiť. Nemyslím, že politické strany majú nejaký záujem na tom, aby občania participovali a nebodaj im to zaručili zákonom. Naozaj neexistuje taká politická vôľa.

Aj preto je dôležité vzdelávanie. Aj v jednej z komunít si pripravili projekt pre stredoškolských študentov, učiť ich o tom, čo je to participatívny rozpočet. Malo by to začať čo najskôr, možno aj v priebehu októbra. Pôjde sa na stredné školy a budú prednášať a mala by to byť zároveň aj praktická výučba. Budú si sami skúšať, ako to funguje – napríklad dávať návrhy na to, ako má fungovať škola.

Ako hodnotíte množstvo participácie v Bratislave dnes, mal na to participatívny rozpočet nejaký vplyv?

Participácia sa zvýšila. Hoci je to skutočne ťažko merateľné a zachytiteľné. Zhruba to vidím tak, že ľudia, ktorí spolupracujú s nami sú tiež aktívnejší. Cyklokoalícia sama organizovala Deň pre námestie a tiež to prebiehalo tak, že sa zbierali nápady od ľudí. Participácia prebiehala tak, že mali pozvanú hlavnú architektku mesta Ingrid Konrad a ona im verejne prisľúbila, že keď sa bude dávať nejaká výzva na spracovanie urbanistického návrhu pre to námestie, zapracujú do tej výzvy aj návrhy občanov. Takže toto bola iná forma participácie. Ďalší ľudia robia tiež podobné aktivity. To by bola obrovská aktivita, ktorú by bolo treba vyvinúť na to, aby to všetko bolo zmapované a nebodaj kvantifikované do nejakého indikátora. Aktívni sú aj niektorí mestskí politici, ktorí robia tiež veci, ktoré sú nejakou formou participácie. Dajme tomu zbieranie názorov občanov na nejakú tému. Tých ľudí je

niekoľko po niektorých štvrtiach. V Novom Meste je starosta, ktorý niečo takéto robí. Helena Pätoprstá sa dostala do zastupiteľstva v Petržalke. Ona by chcela robiť tú komunitu v Petržalke a chcela by nám s tým pomôcť. Bez ohľadu na to, že sme sa k tomu ešte nedostali, tak ona má sieť aktivistov, s ktorými neustále komunikuje o tom, čo treba robiť. Príkladov je veľa a sú to iné formy participácie ako participatívny rozpočet.

Z akých filozofických koreňov vyrástla vaša iniciatíva?

Z radikálnej demokracie a sociálnej filozofie. Vplyvy na mňa od marxistov, ktorých až tak nemusím, anarchistov a komunitaristov. Nejak systematicky som sa tomu nevenoval. Dôležitý bol pre mňa David Harvey, prekladal som jeho text Právo na mesto, kde sú filozofické východiská toho, ako sa správať k mestu ako priestoru, ktorý patrí všetkým. Právo na mesto znamená právo na spoluvytváranie mestského priestoru. Tento pojem pochádza už od Lefebvra. Anarchistické východiská sú samozrejme nejakí autonomisti, ktorí veria v to, že ľudia dokážu vytvárať inštitúcie, v ktorých sa dokážu spravovať sami. Nepotrebujú byť usporiadaní hierarchickým spôsobom a mať niekoho, kto rozhodne za nich. V ekonomickej a inej sfére kooperativizmus. Z komunitaristov napríklad Zygmund Bauman. Z toho som si niečo zobral, niečo z Taylora. Vplyvov je na mňa strašne veľa. Radikálna demokracia, teda Laclau a Mouffe. Všetko možné dokopy a hľadanie alternatív. Zaujímavý je pre nás tiež latinsko-americký diskurz.

Príloha č. 2. – Harmonogram PR v Bratislave

Tabuľka 1 - Plánovaný harmonogram procesu PR v Bratislave

Obdobie roka	Dianie
Január	Formovanie participatívnych komunít (PK), resp. personálne zmeny v bývalých. PK pripravujú verejné fóra.
Jar (tj. Marec/apríl)	Uskutočnenie verejných fór. Zbierajú sa kritické pripomienky, priority a návrhy pre samosprávu od občanov. (Návrhy sú v dvoch podobách ako potenciálne občianske projekty alebo zadania pre mesto.)
Leto	PK spracovávajú podnety z verejných fór a svojich zasadnutí do systematickej verzie. Prebiehajú online diskusie k niektorým či formovanie projektových skupín.
Koniec leta	Verejné zvažovania – otvorené zasadnutia, na ktorých dochádza k prioritizácii získaných podnetov v diskusii, v prípade nutnosti hlasovaním. (najnižšia forma participácie – elektronicky, jedným kliknutím, čo však nemá veľkú váhu, ak ide o anonyma)
Začiatok jesene	Záverečné verejné zvažovania – diskutuje sa o finálnej podobe priorit a zadaní, materiálu, ktorý je odovzdaný Mestskému zastupiteľstvu.
Polovica novembra	Návrhy od PK obsahujúci kritické pripomienky, priority a návrhy je odovzdaný MZ. To zo získanými informáciami pracuje pri zostavovaní

Príloha k bakalárskej práci

***Radikálny stret teórie s praxou - participatívne rozpočtovanie ako aplikácia
normatívnych demokratických teórií. Využitie participatívneho rozpočtovania v Bratislave.***

Autorka: Ivana Rybanská, K POL FSS MU

rozpočtu.

Príloha č. 3 - Participatívne rozpočtovanie v Česku

Informovaním o participatívnom rozpočtovaní a jeho zavádzaním do praxe sa zaoberá mimovládna organizácia **Padesát procent**. V súčasnosti sú zapojené 3 obce (Pržno, Příbor, Nelahozeves), v ktorých je spustený online nástroj na rozdeľovanie rozpočtu (www.rozpocetprovsechny.cz), existuje tam vôľa a prísľub pokračovať.

Aplikácia Rozpočet pro všechny ponúka obraz o tom, ako obec prípadne mesto rozdeľuje financie miestne pôsobiacim združeniam a príspevkovým organizáciám (telovýchovné jednoty, dobrovoľné hasičské zbory a pod.) Občania na začiatku vidia, ako to bolo rozdelené naposledy. Svoj názor prejavia prerozdelením medzi tie isté subjekty tú istú sumu, aká je na túto čas aktuálne vyčlenená obcou a pracuje sa s ňou v návrhu rozpočtu.

Najväčší problém (okrem neinformovanosti) predstavitelia samospráv vnímajú v tom, že úradníci sú už dnes vyťažení natoľko, že nemajú čas venovať sa participatívne rozpočtovaniu - organizácii stretnutí a pod. Častejšie ako organizované pokusy o participatívne rozpočtovanie sú v Česku náhodné ad hoc iniciatívy zapojovania verejnosti do rozhodovania o konkrétnych veciach (budúcnosť opustených budov, podoba detského ihriska...).

Prepis rozhovoru s Marcelou Adamusovou, projektová koordinátorka Padesat procent pre komunitné/participatívne rozpočtovanie, 29.10.2012

Na webe uvádzate, že do vášho projektu sú zapojené 3 obce. V akom štádiu je proces v nich?

Situácia je v plienkach. Participatívne alebo komunitné rozpočtovanie sa v ČR v praxi nevyužíva. Skôr len dielčie veci niekde, ani sa tomu nehovorí komunitné rozpočtovanie. V ojedinelých prípadoch sa zapojí verejnosť do prípravy, napr. detského ihriska. Ale k teórii sa takéto prípady nevzťahujú, hoci v praxi je to ono.

My sme s tým začali pred 3-4 rokmi v rámci projektu na Frýdecko-Mýstecku. Najskôr sme dávali dokopy metodiku. Čo sa o komunitnom rozpočtovaní vie, kde sa to používa, ako sa to dá v praxi aplikovať. Najskôr sme išli po teoretickej a vzdelávacej rovine. Získavali sme informácie, mapovali situáciu, aká je v ČR. Robili sme aj rozhovory s politikmi a političkami, ako sa k tomuto konceptu stavajú. Ak by som to mala zhrnúť, tak celkovo negatívne. Zaznievali argumenty: že to nejde, zapojiť ľudí. Mali sme teda dosť špecifickú vzorku, lebo to bol projekt Hyundai, ktorý sa týkal 3 konkrétnych okresov, kde bolo dosť malých miest, či obcí. Takže častý argument bol „my máme taký malý rozpočet, že to nemá cenu.“ Zaznievalo aj to, že na rozpočte majú problém sa dohodnúť v zastupiteľstve, nieto, že by do toho ešte mala kecať verejnosť. Keď to poviem dosť lapidárne. Takže to bola jedna zložka. Potom z toho vznikla metodika a vytvorili sme aj školenie o komunitnom rozpočtovaní. A my pracujeme aj s konceptom gendrového rozpočtovania. Teda rozpočtovanie z ohľadom na ženy a mužov, ak sa pozriete na rozpočty z tohto uhlu, tak zistíte, že väčšina peňazí ide na aktivity mužskej časti populácie. Viac prostriedkov ide do športu mužov ako do športu žien. Vytvorili

sme také školenie – šité na mieru úradom, prípadne zastupiteľom/-kám. Reálny záujem o to veľmi nie je, toto akreditované školenie sme zatiaľ školili 2krát. Hlavný problém je, že väčšine z tých ľudí to pripadá ako práca na viac.

Snažili sme sa rozbehnúť aj nejaké konkrétne aktivity v obciach, stretnutia nad rozpočtami. Tiež sme vytvorili takú webovú aplikáciu, ktorá sa volá [Rozpočet pro všechny](#). Pre ktorú sme sa inšpirovali vo Veľkej Británii, kde fungovalo niečo podobné. Po diskusii s obcami (Příbor a Třanovice) sme ju vytvorili so zameraním na financovanie neziskoviek. Ani jedna z obcí nemala vypracovaný systém, akým sa z obecného rozpočtu podporujú neziskovky, prípadne aj príspevkové organizácie. Dali sme dokopy, koľko sa do tejto časti investovalo v minulom roku, vedľa toho je voľné políčko, aby ľudia určili, koľko by oni dali tej ktorej organizácii. Realita je taká, že obec bude mať výstup, ktorý nie je od stola, ale nadväzuje na podklady, ktoré majú už pripravené od úradníkov.

Používajú to zmienené obce reálne?

Jeden rok sa to podarilo. Keď ešte prebiehal ten projekt, tak sa skutočne ľudia zapojili. Sice nie toľko, ako sme čakali, ale malo to vedľajší efekt v tom, že sa ľudia začali viac zaujímať o to, kto a koľko peňazí dostáva. Rozhodne došlo k rozvinutiu diskusie. (Odkryli sa aj rôzne väzby – medzi starostom obce a niektorou príspevkovou organizáciou. Tiež si myslím, že to je ďalší dôvod neúspechu. Takéto veci sa dejú a komunitné rozpočtovanie či podobné iniciatívy ich len rozkrývajú. Že niektorá organizácia je podporovaná viac len preto, že má na zastupiteľstve niekoho, kto má dostatočne silnú pozíciu na to, aby si to vyhádal.

Keď bola spustená aplikácia napr. v Třanovicích, prebiehali paralelne aj stretnutia s občanmi? V podobe verejných fór alebo podobne?

V Třanovicích bol kulatý stół a v Příboře komunitní setkání. Bolo to určené celej verejnosti, ale pochopiteľne prišli hlavne tie neziskovky, o nich sa predsa rozhodovalo. Nejaká diskusia tam prebehla. (Je to už 2 roky dozadu, tak si nepamätám veľmi k čomu sme došli...) Na druhej strane bol problém, že tí, ktorí prišli, to vzali tak, že si prišli vyhádzať pre svoju organizáciu, čo najviac peňazí. Takže stále to bolo o tých osobných záujmoch. Ak by som mala definovať, čo je podľa mňa problém a prečo sa to nedarí ďalej.

Tak za prvé je problém presvedčiť obce k spolupráci je ťažké pretože nemajú na to čas, nemajú na to peniaze a za druhé sa rozkrývajú veci, ktoré by sa nemuseli a z pohľadu zastupiteľov a zastupiteľiek sa to tiež komplikuje. Rozpočet musí byť vyrovnaný, aby sa obec nezadlžovala a ešte do toho majú počúvať verejnosť. Ich argumentácia je, že je to pre nich ďalšia záťaž. No a celkovo sa málo vie, o tom, že je vôbec možné, aby to fungovalo. Podľa mojich rešerší sa to používa viac v rozvojových krajinách. A menej v Európe.